

بازخوانی مطالبات هسته‌ای ایران

به قلم عمر کرمی (/fa/experts/mr-krmy-0/)

۵ دسامبر ۲۰۲۱

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/reading-through-irans-nuclear-demands

العربية (/policy-analysis/alqrat-mn-khlal-mtalb-ayran-alnwwyt/)

درباره نویسنده

عمر کرمی (/fa/experts/mr-krmy-0/)

عمر کرمی مدیر ضوابط‌اطلاعات در شرکت امنیت سایبری سیکس‌گیل (Sixgill) در اسرائیل است. او پیش از این پژوهشگر مهمان در انستیتو واشنگتن بوده است و نیز مدیریت کارهای پژوهشی و تحلیلی نیروهای دفاعی اسرائیل در حوزه خاورمیانه را بر عهده داشته است.

تحلیل کوتاه

تهران با حفظ موضع سختگیرانه خود می‌خواهد قبل از آن که کوچک‌ترین زحمتی برای پایبندی مجددش به تعهدات برجاسی بکشد آمریکا تمامی تحریم‌ها را رفع کند. رفع تحریم‌ها راستی‌آزمایی شود و تضمین‌هایی برای آینده ارائه دهد.

بعد از توقفی چندماهه مذاکرات هسته‌ای ایران برای احیای برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) در تاریخ ۲۹ نوامبر در وین از سر گرفته می‌شود. روزنامه *ایران* روزنامه رسمی دولت رئیس‌جمهور ابراهیم رئیسی موضع ایران در این مذاکرات را در سرمقاله‌ای به تاریخ ۱۴ نوامبر با عنوان «عملیات شکست تحریم» (<https://www.irannewspaper.ir/newspaper/page/7772>) مشخص کرد. این مقاله تأکید می‌کند که ایران مدتی است رویکرد جدیدی را در قبال غرب در پیش گرفته است. یعنی گسترش غنی‌سازی اورانیوم و دیگر فعالیت‌های اتمی خود با این هدف که «پ» را به زمین جامعه بین‌المللی بیندازد (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/analysis/threat-war-only-way-achieve-peace-iran>) و اعضای آن را به دادن پاسخ عملی به بن‌بست موجود وادارد. این استراتژی در راستای سخنرانی‌های علی خامنه‌ای رهبر جمهوری اسلامی در ماه‌های اخیر و بی‌میلی او به بازگشت (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/what-if-its-not-tactic-khameneis-waning-faith-jcpoa>) به چارچوب برجام است.

با این حساب تصور مسئولان جمهوری اسلامی ایران از یک توافق خوب چیست اگر سرمقاله روزنامه دولت را یک شاخص در نظر بگیریم شرایطی که ایرانی‌ها هفته آینده ارائه می‌کنند ممکن است حداکثری باقی بماند و کماکان حاوی تکرار مطالبات قبلی و موارد جدیدی باشد که شاید حتی سختگیرانه‌تر نیز باشد.

خواست ۱: مذاکرات باید فقط بر رفع تحریم‌ها متمرکز باشد. موضع ایران در رد بحث درباره فعالیت‌های منطقه‌ای و یا برنامه‌های موشکی‌اش به عنوان بخشی از مذاکرات اتمی همواره سرسختانه بوده است. با این حال سرمقاله فوق یک گام فراتر رفته و تأکید کرده است که نظام جمهوری اسلامی دیگر درباره فعالیت‌های اتمی‌اش نیز مذاکره نخواهد کرد. بیانیه‌های اخیر ایران بارها مذاکرات وین را به عنوان مجمعی صرفاً برای مذاکره درباره رفع تحریم معرفی کرده و واقعیت لزوم مذاکره درباره مسائل چون غنی‌سازی اورانیوم را یا به حداقل رسانده و یا نادیده گرفته است. به عنوان مثال علی باقری کنی مذاکره‌کننده ارشد اتمی ایران روز ۲۲ نوامبر در گفت‌وگو با شبکه خبری الجزیره با اشاره به خروج واشنگتن از برجام در سال ۲۰۱۸ گفت در جایی که «طرف ناقص و غیرمتعهد به قرارداد در عمل تعهد خود را به برجام نشان نمی‌دهد» دلیلی ندارد که ایران فعالیت‌های هسته‌ای ناقص برجام را متوقف کند.

با در نظر گرفتن پیشرفت‌های اتمی چشمگیر تهران در سال گذشته (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/while-washington-argues-iran-makes-nuclear-advances>) و با توجه به اهداف اصلی غرب در زمینه منع اشاعه

سلاح‌های کشتار جمعی خودداری ایران از مذاکره درباره این بخش از فعالیت‌هایش تا زمان رفع تمامی تحریم‌ها احتمالاً مانعی برای شروع کار است. ممکن است که موضع‌گیری تهران تنها بلوفی باشد تا میزان بازگشت ایران به معیارهای برجام را به حداقل برساند و یا حتی به کمترین میزان «مصلحه» به عنوان ابزار چانه‌زنی تن دهد. در عین حال اگر مسئولان ایرانی حقیقتاً در این زمینه کوتاه نیایند معلوم می‌شود که هدفشان در ازسرگیری مذاکرات وین صرفاً اتلاف (یا خرید) وقت است نه رسیدن به یک توافق جدید.

خواست ۲: واشنگتن باید خسارت خروج از برجام را به ایران پرداخت کند. سعید خطیب‌زاده سخنگوی وزارت خارجه ایران در نشست خبری هفتگی خود در تاریخ ۸ نوامبر تأکید کرد که ایالات متحده آمریکا مسئولیت خود در وضع موجود را قبول کرده است. سرمقاله روزنامه *ایران* در تاریخ ۱۴ نوامبر با فراتر گذاشته و می‌گوید که واشنگتن باید بابت ناتوانی خود در اعتمادسازی لازم میان مذاکره‌کنندگان خسارت‌های ایران را جبران کند. حسین امیرعبداللهیان وزیر خارجه ایران در ماه‌های اخیر این نکته را چندین بار تکرار کرده است. از جمله در ۲۷ اکتبر که از واشنگتن خواست ۱۰ میلیارد دلار از سرمایه‌های مسدودشده ایران را به نشان حسن نیت و «جدیت دولت بایدها» برای رفع تحریم‌ها «تازد کند» برخی از ناظران ممکن است این را به عنوان شرط شروع برای توافقی موقت بر اساس «کمتر در ازای کمتر» در نظر بگیرند که هدفش کاهش تنش با ایالات متحده و محدود کردن پیشرفت‌های فعلی هسته‌ای ایران پیش از مذاکرات گسترده‌تر است. با این همه مقام‌های مسئول در ایران بارها در سال گذشته پیشنهادهای افزایشی را رد کرده و تأکید کرده‌اند که تنها توافقی را می‌پذیرند که رفع تمامی تحریم‌ها را در بر داشته باشد که با بازگشت ایران به تعهدات هسته‌ای در برجام همراه خواهد بود.

خواست ۳: تمامی تحریم‌های غیربرجامی باید لغو شود. ایران همواره تأکید کرده که توقع دارد واشنگتن همه تحریم‌های «مغایر با توافق هسته‌ای» را لغو کند. از جمله تحریم ۱۵۰۰ نفر توسط دولت ترامپ پس از خروج از برجام در سال ۲۰۱۸ و همچنین تحریم‌های غیرهسته‌ای و دیگر اقدامات یک‌جانبه اعمال‌شده در دوران ریاست جمهوری باراک اوباما. در جولای امسال دفتر رهبری مصاحبه‌ای با کاظم غریب‌آبادی -نماینده دائم ایران در دفتر سازمان ملل در وین- را منتشر کرد که در آن ادعا کرده بود که در دور قبلی مذاکرات وین ایالات متحده آمریکا از لغو تحریم‌های دوران ترامپ علیه بیش از ۵۰۰ نفر و رفع دیگر محدودیت‌های اصلی سر باززده است (از جمله چندین فرمان اجرایی درباره تحریم تسلیحاتی و «قانون مقابله با دشمنان آمریکا از طریق تحریم» مربوط به سال ۲۰۱۷).

خواست ۴: باید سازوکاری ایجاد شود تا لغو عملی تحریم‌ها را تأیید کند. خامنه‌ای در سخنرانی نوروزی در مارس ۲۰۲۱ دولت اوباما را متهم کرد که در سال‌های آغازین برجام و تنها «روی کاغذ» تحریم‌ها را لغو کرده است و تأکید داشت که واشنگتن به تهدیدها و فعالیت‌های بازدارنده خود بر فعالیت‌های تجاری شرکت‌ها با ایران ادامه می‌دهد. با وجود چنین پس‌زمینه‌ای سرمقاله ۱۴ نوامبر روزنامه *ایران* اذعان دارد که رفع تمامی تحریم‌ها زمان می‌برد. این سرمقاله همچنین اشاره می‌کند که تهران ممکن است به یک نهاد بی‌طرف اجازه دهد تا بر فرآیند راستی‌آزمایی نظارت کند و تولیداً می‌گوید که اگر ایران بتواند خرید و فروش نفت و انتقال ذخایر ارزی به کشور را انجام دهد نشانه‌های خوبی از مؤثر بودن این فرآیند خواهد بود. اما به نظر می‌رسد که تهران همچنان انتظار دارد تمامی این فرآیندها و تضمین‌ها قبل از بازگشت این کشور به تعهدات برجامی خود انجام شود.

در ماه سپتامبر مرکز پژوهش‌های مجلس جزئیاتی را از اینکه چنین سازوکاری برای راستی‌آزمایی چگونه باید باشد ارائه کرد. این گزارش پیشنهاد کرده است که رفع تحریم‌ها به صورت کمی تعریف شود و به طور مستمر مورد ارزیابی قرار گیرد تا ایران بتواند تصمیم بگیرد که می‌خواهد در این توافق باقی بماند یا بار دیگر تعهداتش را کاهش دهد. این گزارش سپس فهرست بلندبالایی از شاخص‌ها را برای تعیین سطح پایبندی واشنگتن به تعهداتش پیشنهاد کرده است. از جمله امکان فروش دست‌کم دو میلیون بشکه نفت در روز. یک گزارش دیگر همین مرکز در ماه آوریل تخمین زده است که روند اولیه تأیید بین سه تا شش ماه طول می‌کشد.

خواست ۵: واشنگتن باید تضمین‌هایی مبنی بر تعهدش به توافق جدید ارائه دهد. در ماه جولای خامنه‌ای گفت که مسئولان ایالات متحده از دادن ضمانت‌هایی مبنی بر اینکه «در آینده به تعهدات‌شان پایبند باشند» سر باززده‌اند و مقام‌های ایرانی در روزهای اخیر این گفته را تکرار کرده‌اند. در سرمقاله ۱۴ نوامبر هم قاطعانه بر نیاز به چنین تعهدی از سوی ایالات متحده تأکید شده است. در ۱۲ نوامبر عبداللهیان گفت که تحریم‌های اخیر آمریکا علیه نهادهای ایرانی دادن تضمین‌های عینی واشنگتن را به یک «ضرورت غیرقابل‌انکار» تبدیل کرده است. و یک روز پیش از آن باقری کنی گفت که کشورهای اروپایی باید تضمین دهند که فارغ از هر موضعی که ایالات متحده اتخاذ کند با ایران تجارت خواهند داشت و پیشنهاد کرد که کشورهای اروپایی می‌توانند از نوعی سازوکار بازدارنده برای خنثی کردن تأثیرهای احتمالی هرگونه تحریم آمریکا بر شرکت‌های اروپایی استفاده کنند.

مقام‌های ایرانی احتمالاً این نکته را درک می‌کنند که واشنگتن برای تحقق این مطالبه به زحمت خواهد افتاد. منطق آنان برای تأکید بر چنین امری احتمالاً ناشی از علاقه و تمایل به افزایش هزینه هرگونه خروج احتمالی ایالات متحده از توافق و در عین حال کاهش اثر چنین خروجی بر تهران است. به عنوان مثال غریب‌آبادی تولیداً در ماه جولای گفت که ایران از واشنگتن خواسته است تا در صورت بازگشت

مجدد تحریم‌ها «زمان معقولی» را برای ادامه کار در جمهوری اسلامی در اختیار شرکت‌ها قرار دهد و گفت که مقام‌های آمریکایی این نظر را رد کرده‌اند. همچنین مرکز پژوهش‌های مجلس پیشنهاد کرده تا مذاکره‌کنندگان واشنگتن را به برداشتن گام‌هایی برای «کاهش ریسک تجارت با ایران» وادارند.

پیامدها

شروع مذاکرات روشن‌تر خواهد کرد که مواضع سرسختانه‌ای که در سرمقاله ۱۴ نوامبر طرح شده صرفاً یک ژست است یا موضعی واقعی ایران را بیان می‌کند. خامنه‌ای از ماه جولای تاکنون هیچ اظهارنظری درباره‌ی ازسرگیری مذاکرات نکرده است. بنابراین دیدگاه‌های خاص او درباره وضعیت فعلی را تنها از دریچه اظهارنظرها و مباحثی که دولت رئیسی بیان می‌کند می‌توان ارزیابی کرد. رویکرد مذاکره‌کنندگان ایرانی و پیش‌شرط‌هایی که در روز اول نشست‌های وین ارائه می‌کنند نشان خوبی خواهد بود از اینکه آیا رژیم مایل است پشت درهای بسته از موضع‌گیری‌های سرسختانه بگذرد و مصالحه کند یا خیر.

در هر صورت اینکه تهران افکار عمومی مردم ایران را برای عقب‌نشینی از پیشرفت‌های پرسروصدای هسته‌ای خود آماده نکرده است دلگرم‌کننده نیست. برعکس مواضع علنی تهران با القای این نکته به مخاطبان داخلی که ایران برای تضمین رفع تحریم‌ها لازم نیست در مذاکرات کوچک‌ترین زحمتی بکشد چه بسا تلاش‌های دشوار برای دستیابی به یک توافق جدید را پیچیده‌تر کند.

عمر کریمی پژوهشگر مهمان پیشین در انستیتو واشنگتن است ❖

RECOMMENDED

BRIEF ANALYSIS

[Iran Takes Next Steps on Rocket Technology](#)

فوریه ۲۰۲۲ ۱۱

Farzin Nadimi

[\(/policy-analysis/iran-takes-next-steps-rocket-technology\)](#)

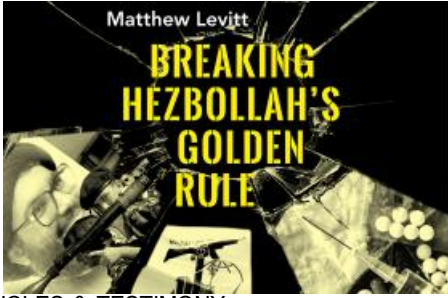
BRIEF ANALYSIS

[Saudi Arabia Adjusts Its History, Diminishing the Role of Wahhabism](#)

فوریه ۲۰۲۲ ۱۱

Simon Henderson

[\(/policy-analysis/saudi-arabia-adjusts-its-history-diminishing-role-wahhabism\)](#)

ARTICLES & TESTIMONY

Podcast: Breaking Hezbollah's Golden Rule

فوریه ۲۰۲۲

◆
Matthew Levitt

(/policy-analysis/podcast-breaking-hezbollahs-golden-rule)

TOPICS

(/policy-analysis/nzamy-w-amnyty/) نظامی و امنیتی

(/policy-analysis/anrzh-y-w-aqtsad/) انرژی و اقتصاد

(/policy-analysis/mn-ashah/) منع اشاعه

REGIONS & COUNTRIES

(/policy-analysis/ayran/) ایران